

Elurikkad tootmismaastikud, näidisalad ja soovitused

Krista Takkis, Tartu ülikool
29.10.2024

Elurikkad maastikud, C3

Eesmärk: anda ülevaade **elurikkust toetavatest võtetest**, hõlmates praktilisi tegevusi ja elurikkuse seiret põllumajandusmaastikes. Poliitikasoovitused

Tegevused:

- maastikuelementide loomine või laiendamine (rohumaaribad, hekk, kivivaalud, liigirikas rohumaa)
- eri liigisegud ja majandamisvõtted, karjatamine
- elustiku seired

Lähtume põllumajandustootjate soovidest

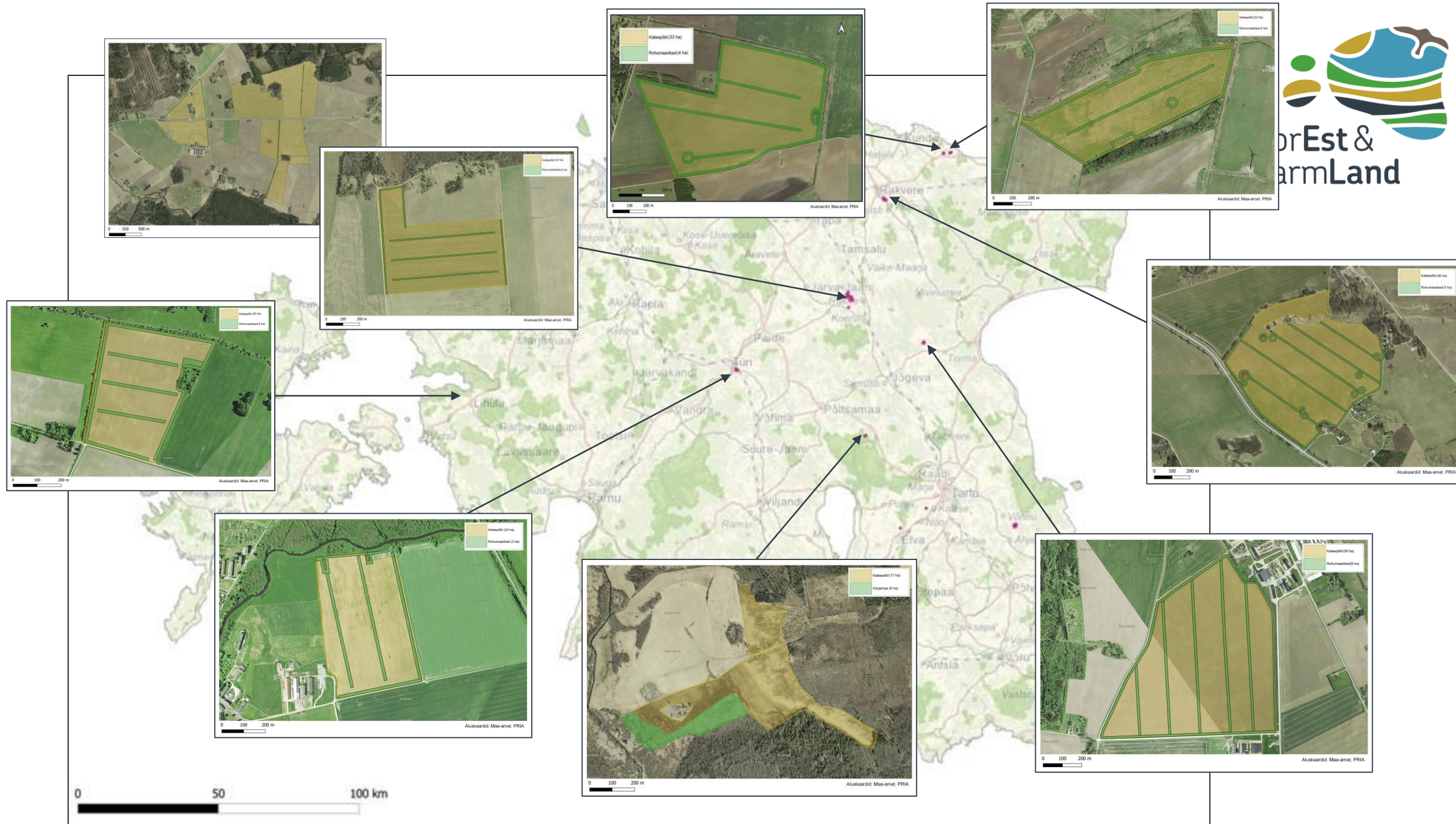
Tehtud tööd

- Koostöö 7 tootjaga
- Tegevused 12 põllul (462 ha)

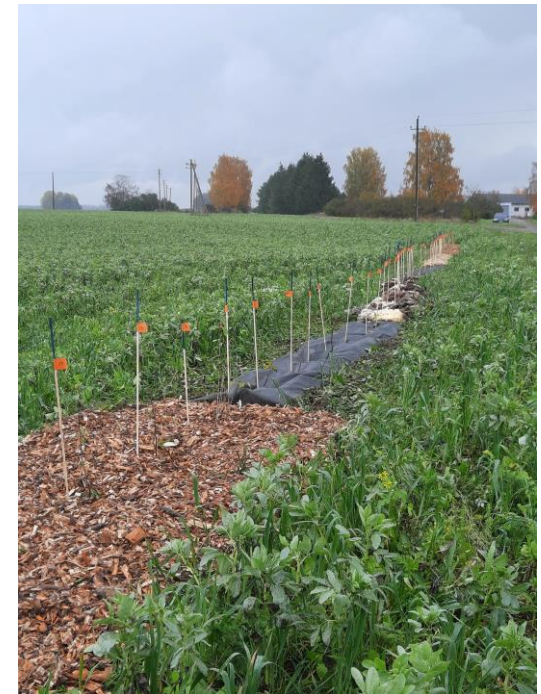

orEst &
armLand

Tehtud tööd

- Koostöö 7 tootjaga
- Tegevused 12 põllul (462 ha)
- Rohumaaribad, hekid-alleed, kivivaalud, liigrikas rohumaa

Tulemused Sadala Adami põllult

- **Elupaigad** taimedele, putukatele jt keset põlde
- Esimesel suvel **umbrohud**, sügiseks jõuavad kõrrelised järele
- Teine aasta umbrohte peamiselt ainult seal, kus olnud talvekahjustused
- Liigirikastest segudest tärkasid **valitud liigid**
- Ohtralt **sirelasi**, samuti **kimalasi**
- **Kahjurivaenlasi** ribadel rohkem kui põllul (vahekultuur)
- Linnuliike Sadala ribal vähem kui kontrollis (viis põldlõokest)

Murekohad ja lahendusideid

- Praktilised takistused, võimalikud lahendused
- Töötavad näited teistest riikidest (LIFE platformi projektide kohtumiselt)

+

Murekohad: elurikkuse toetamise ebamugavus ja ebatõhusus

- Praegused regulatsioonid **ei toeta piisavalt** maastikuelementide rajamist (nt puudub toetus rohumaaribade **rajamiseks**)
- Looduslike seemnete ja istikute **piiratud saadavus ja kõrge hind**
- Toetused **ei motiveeri hooldama elurikkust soodustavalt**, mõned nõuded võivad optimaalset hooldamist takistada
- **Ei taga** rohumaaribade pikaajalist **säilimist**

Lahendusideed: elurikkuse toetamise ebamugavus ja ebatõhusus

- Toetus rohumaaribade ja maastikuelementide rajamiseks võimalikult kättesaadavaks kõigile
- Elemendi **kvaliteedi parandamist motiveeriv** toetus – rohkem elurikkust ja hüvesid → **kõrgem toetus**
- **Kõrgemad toetused** (paremate meetmete eest) – vähemalt võrdne viljapõllu toetusmääraga
- Soodustada rohumaaribade **püsimist** – nt mitmeaastased toetused

Elurikkuse toetamise ebamugavus ja ebatõhusus

- **7% lävend** ÖKOtoetuse taotlemiseks motivatsiooni alandav
- **Ebastandardised** elemendid ei sobi, kuigi elurikkusele võivad olla paremad
- **Nõustamise** puudus – kuhu rajada, mis seemnetega, kuidas rajada, hooldada jne
- **Hirm trahvide ees**

Elurikkuse toetamise ebamugavus ja ebatõhusus

- ÖKOtoetuse 7% tingimus teha **järkjärguliseks** või mõelda ümber, et **julgustada tegutsema** elurikkuse heaks
- Kasutada elurikkuse jaoks ära alasid, kus **ebamugav harida** (nurgad, postid jne) – lisada meetmetesse
- **Nõustamissüsteemi täiendamine** elurikkust soodustavate soovitude jagamiseks
- Kui elurikkus kahaneb vms – **ei saa trahvi!** Lihtsalt sellevõrra madalamat toetust
- Vaja toetada **innovatsiooni, katsetamist ja riski**, mitte seda tagasi hoida

Rohumaaribad – Flandria näide

- Veekaitse, elurikkus, lindudele talvine toidulaud jne
- Liigid võib valida etteantud nimekirjast või segude hulgast
- Looduslikke seemneid vähe saada, iseüuenemine ei ole variant
- Kõrgemad toetused, kui mitmes järgus niitmine või lisaelemendid
- Väga ranged nõuded ribal mitte liikumise kohta
- Toetus 2000-2600 eur/ha
- Oluline roll konsulentidel (25 konsulenti Flandria kohta, piirkonnad)
- Kogukonnapõhised lahendused
- Vallooonias 5-aastased toetusperioodid AECM toetustel, konsulent käib kohapeal 1-2 korda selle aja jooksul

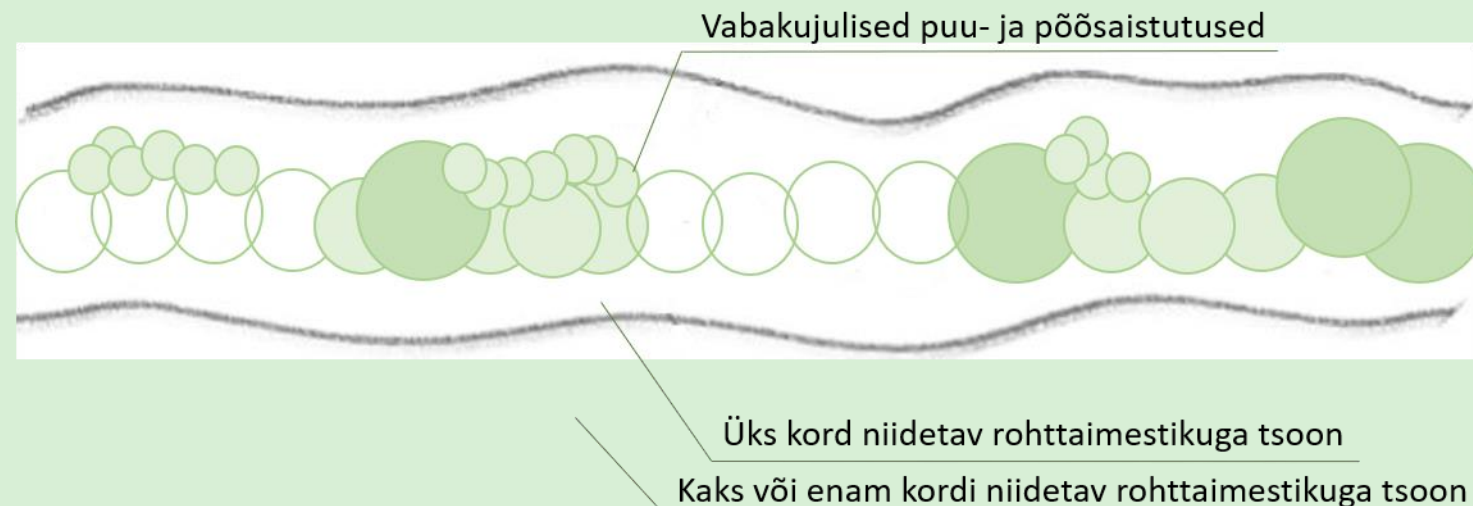
Maastikuelementide rajamine – hekid ja puuderead

- Hekkide ja puuderidade **rajamise** nõuded ebaloogilised ja **ei soodusta rajamist**
- Praegu defineeritud ainult läbi puittaimede võra laiuse
- Soodustab elurikkust, kui ümber ka hooldatud **rohumaariba**
- Rohumaariba **lihtsustab** ka rajamist ja hooldust

Maastikuelementide rajamine – hekid ja puuderead

- Kirjutada ümbritsev **rohumaariba maastikuelemendi definitsiooni**; aktsepteerida ka ebastandardseid elemente
- Kohandada määruseid rajamise hõlbustamiseks
- **Tegevuspõhine toetus rajamiseks**
- **Tulemuspõhine toetus hooldamiseks**

Murekohad: Rohumaa(riba)de püsirohumaaks muutumise hirm

- Kui rohumaaribadele ei saa võtta ÖKOtoetust, siis käib ajaarvestus samamoodi nagu tavalise rohumaaga
- Vajadus iga 5 aasta tagant üles künda/külvata
- Rohumaakoosluse häirimine **ilma vajaduseta**
- Maaomanikud soovivad säilitada põllumaana **tagavaraks** või säilitada võimalust ribad hiljem kaotada

Püsirohumaks muutumise hirm – **Austria näide**

- **Tulemuspõhine looduskaitsemeede** – toetused elurikkuse ja looduse hüvede eest 5-aastaste perioodidena
- Meetmes osalemise ajaks püsiohumaks muutumise **ajaarvestus peatub**
- Paremad võimalused **liigirikka niiduelustiku** kujunemiseks
- Säilib **tagavaravõimalus** tootjale kasutada maad põlluks

Lahendusideid: üldised põhimõtted

- Maksta tootjale **looduse hüvede tootmise eest**
- Mitte **kompensatsioon** vaid **auhind** hästi tehtud töö eest
- **Efektiivsem rahakasutus, ökoloogiliselt tõhusam**
- Vajalik hea **nõustamissüsteem** ja **digilahendused**, üksteist toetavad tootjate **kogukonnad**
- Kõik lahendused peavad toimima põllumehele! Skeemide väljatöötamine **koos tootjatega**
- Ökoloogia ja **taastamise** põhimõtete õpetamine siduda **agronoomia õppekavadesse**
- Soodustada ekstensiivistumist

Lahendusideid: tulemuspõhised toetused

- Nt toetus kõrgema mulla C sisalduse, pestitsiidide kasutamise vähendamise ja elurikkuse eest
- Seisundi hindamine **küsimustiku abil (scorecard)**, näitab ka puudusi selgelt, õppimiskoht
- Paranev arusaam ja **motivatsioon** loodust kaitsta
- Minimaalne administratiivne koormus** hea motivaator. Nt maastiku skaalas koostöö – üks taotlus mitme tootja peale
- Motiveerib tegutsema **pikas ajaskaalas**
- Investeering** tootjatesse, nende teadmistesse ja motiveerimisse ning seeläbi **looduse taastamisse**

Grassland Habitat Score Card Farmer ID: _____ Plot number: _____

B Hydrological Integrity Total score B (sum of B1 to B3): **15** / 30

B1 Contribution to watercourses:	Dry site with no natural wet features	Plot achieves a score of 0 for A1 plus A2	Natural wet features/seepage zones present	Natural wet features/seepage zones discharging to OSI mapped watercourse	Score
	Score 0	Score 0	Score 5	Score 15	Score B1: 15

B2 Wetness as indicated by cover of wetland indicators. Total cover of species marked with an * in A1. Include Rushes and Purple Moor-grass.

Cover:	Score
Rare: 0-5%	0
Occasional: 6-10%	4
Frequent: 11-25%	6
Abundant: 26-50%	8
Dominant: >50%	10

Score B2: 8

B3 Artificial drainage features within plot:

Drained grassland: Frequent widespread free flowing drains within plot affecting >20% plot.	Score
Partly drained: Free flowing drains within plot affecting <20% plot.	Score -5
Past drainage: Drains present but flow is impeded.	Score 0
No drainages: No artificial drainage within plot.	Score 5

Score B3: 5

C Threats to Site Integrity Total score C (sum of C1 to C5): **0** / 20

C1 What is the cover of encroaching, immature scrub? Encroaching scrub can be brambles, seedlings, scrub & trees generally lower than 1.5m height.

Cover:	Score
High: >50%	-15
Med-high: 26-50%	-10
Med-low: 11-25%	-5
Low: 0-10%	5

Score C1: -10

C2 What is the cover of bracken? Use scrub score card if plot is dominated by dense bracken.

Cover:	Score
High: >50%	-10
Medium: 11-50%	-5
Low: 0-10%	5

Score C2: 5

C3 What is the cover of Rhododendron?

Severe: Abundant, some forming dense clumps, many seedlings.	Score
Moderate: Frequent. Some flowering, many seedlings present. <td>Score -15</td>	Score -15
Slight: Plants scattered and mostly small and not flowering. <td>Score -10</td>	Score -10
Absent. <td>Score 0</td>	Score 0

Score C3: 0

C4 To what extent is the ground poached?

Cover:	Score
High: >50%	-30
Med-high: 26-50%	-20
Med-low: 11-25%	-10
Low: 1-10%	5
Not poached.	10

Score C4: 10

C5 Is there any evidence of damaging activities to vegetation or soil? If yes, list in comments below. Examples may include: dumping (organic or inorganic), pollution or damage to soil, active quarry/sand pit, inappropriate use of herbicide, litter etc.

Cover:	Score
High: >50%	-30
Medium: 6-50%	-20
Low: 1-5%	-10
No damaging activities	0

Score C5: 0

Management advice / comments: _____

Mulla orgaanilise süsiniku tõstmine – Valloonia näide

- **1. aastal** mullaproov ja 100 € (katab osaliselt mullaproovi)
- **5. aastal** uuesti mullaproov. Järgmise 5 aasta summa sõltub selle tulemusest
- Meetmes peab osalema **vähemalt 90% talu maadest**, va turbamullad, üleujutatavad alad, hiljuti rohumaast põlluks konverteeritud alad jne. Eeldus on mulla talvel kaetuna hoidmine
- Soovitati maksta kinni kogu mullaproov (või mingi laega) ning **loobuda tagasimaksmise karistusest**, kui C sisaldus on langenud

Lahendusideid: raha

- *„There is always money, we just need to direct it to benefit nature“*
(John Carey, Corncrake LIFE)
- Praeguse raha ümberjagamisega võimalik palju efektiivsemalt toetada ühekorraga **loodust ja tootjaid**
- Kaasata ka **erarahastust** – kõigil vaja ühiselt pingutada looduse taastamise nimel
- **Raha ei ole esmane motivaator** -> võimalus ise otsustada, paindlikkus, mõtteviis, rahulolu oma tööst, omanikuuhkus jne
- Kindlustuseks **põhitoetus** (loodusele!), paindlikumate meetmete jaoks **tulemuspõhine** – teatud osa rahast maksta tegevuste eest, suurem osa tulemuste eest

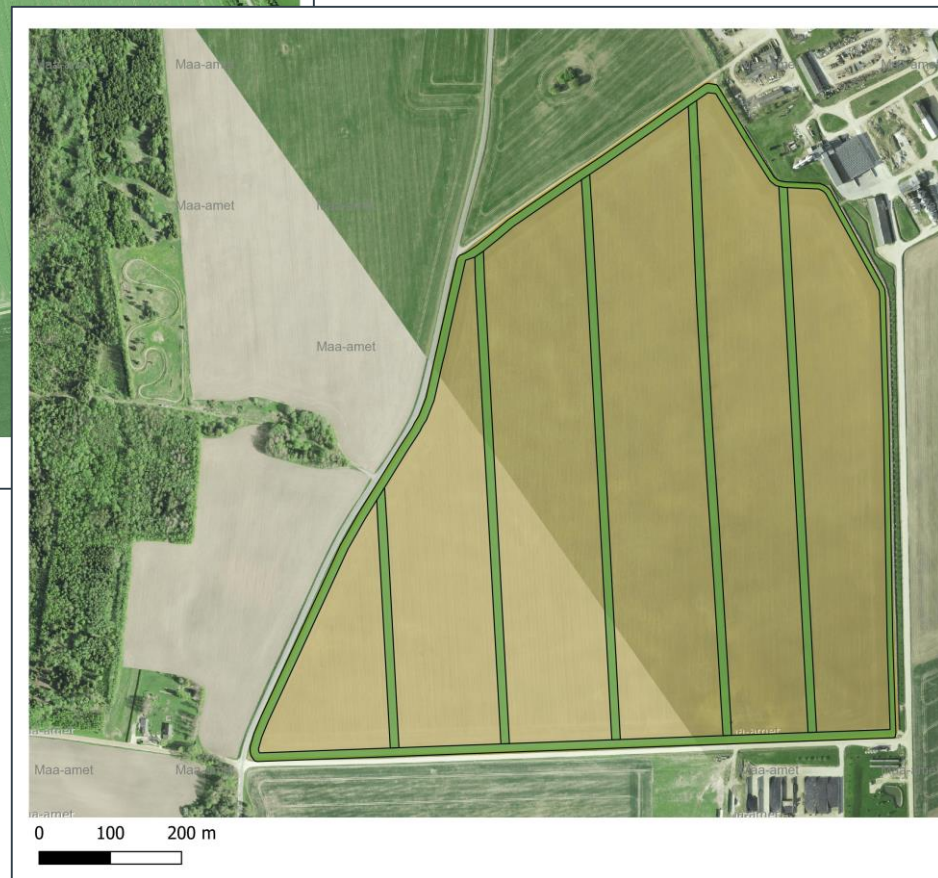
Aitäh!

Murekohad

- Tülikas digimine ja põllu jaotamine osadeks
- Hirm umbrohtude ees
- Olemasoleva tehnika kasutamise kohandamine looduslike seemnete tarbeks

Murekohad: ribade paigutus ja digimine

Aluskaardid: Maa-amet, PRIA

Murekohad: ajapuudus

- Ajapuudus optimaalse külvamise ja hooldamise ajal – külvamine siis, kui muud tööd tehtud; hooldamine, millal aega on
- Külv võib ebaõnnestuda
- Esimesel aastal rohkem umbrohte ja nende seemnete levimist
- Elurikkus ei parane ja võib hakata kahanema

Lahendused: ajapuudus

- Loodus on paindlik :)
- Vaja paindlikkust hooldamisaja nõuetes
- Paindlikkus võib soodustada ka varieeruvust maastiku lõikes
- Parandada teadlikkust ja motivatsiooni